

Marjan Brouwers

Dé zzp'er heeft het niet gedaan

**Cristel van de Ven en Klaske Veth
over duurzame inzetbaarheid van zelfstandigen**

In de media liegen de koppen er niet om: de zzp'er bederft de markt. De zzp'er wil alleen maar leuke diensten draaien voor te veel geld. Voortaan weren we zzp'ers uit de klas. Het zijn uitspraken waarover Cristel van de Ven en Klaske Veth zich kunnen opwinden. 'De tendens is dat de zzp'er het heeft gedaan', stelt Van de Ven. 'Dat is onterecht.' Hoog tijd om eens wat dieper te duiken in dit vraagstuk en dan vooral in de vraag hoe zzp'ers duurzaam inzetbaar kunnen worden en blijven.

Cristel van de Ven en Klaske Veth houden zich allebei bezig met duurzame inzetbaarheid. Een thema dat onder druk staat als het gaat om mensen die geen vaste baan hebben en werken als zelfstandige of flexwerker. Van de Ven ergert zich aan de manier waarop in Den Haag vaak over zzp'ers wordt gesproken. 'Ten eerste kun je niet over zzp'ers praten als een homogene groep. De diversiteit is enorm en dé zzp'er bestaat gewoonweg niet. Ten tweede hoor ik vaak zeggen over zzp'ers in met name de zorgsector dat zij alleen zzp'er worden omdat ze dan de beste roosters kunnen uitkiezen en het meeste geld kunnen verdienen. Maar uit onderzoek blijkt dat dit helemaal niet hun primaire drijfveren zijn. Als je zelfstandigen in de zorg vraagt waarom ze niet meer in vaste dienst zijn, hoor je vaak dat ze die stap hebben gezet omdat ze zo weinig grip op hun leven hadden dat ze de zorg het liefst helemaal wilden verlaten. Er is helemaal geen bewijs dat die zelfstandigen vervolgens niet meer in het weekend of de avonden willen werken. Ja, ze houden nu meer rekening met andere zaken. Als tante Trees op zondag haar tachtigste verjaardag viert, laten ze zich die dag niet inroosteren. Ze hebben dus meer grip op hun leven en zo houden ze dit werk vol. Maar een volgende zondag werken ze gewoon wel.'

Meer invloed op je rooster

Ook Klaske Veth kent deze verhalen, bijvoorbeeld uit een onderzoek binnen zorgorganisaties dat ze uitvoerde met docent-onderzoekers uit haar lectoraat Leiderschap & Duurzaam werken in Friesland. 'Van tevoren kregen we te

horen dat we een oplossingsrichting breder moesten aanvliegen dan in aanpassing van de roosters. Als je in de zorg werkt, moet je daarmee gewoon maar dealen, werd gezegd. Drie keer raden wat er - naast allerlei andere interessante resultaten - als een van de belangrijkste conclusies uit dat onderzoek kwam: de wens om flexibeler te kunnen omgaan met je eigen rooster. Gelukkig zijn er ook zorgorganisaties die laten zien dat dit ook kan.

Het is een kwestie van tijd, want anders weten je medewerkers de uitgang echt wel te vinden.'

Lekker werken in de zorg en het onderwijs wordt moeilijk gemaakt doordat goedbedoelde HR-systemen en cao's inmiddels barrières opwerpen, vult Van de Ven aan: 'We zien ook dat je in de zorg en de kinderopvang vaak alleen in deeltijd kunt werken. Als zzp'er kunnen mensen een volle dag werken. In de ochtend werken ze dan bijvoorbeeld in de kinderopvang en later in de middag in de dagbesteding in de ouderenzorg. Dat is niet te doen in vaste dienst, maar wel als zzp'er.'

Weg met al die vooroordelen

Allebei ergeren ze zich aan de vooroordelen die er bestaan over zzp'ers. Van de Ven: 'Zo moeten we nu echt stoppen met zeggen dat er zoveel zzp'ers in het onderwijs zijn. Maar een klein percentage van de docenten voor de klas werkt als zzp'er. De meeste ondernemers in de onderwijsbranche werken met name als sportinstructeur of in de bijlesindustrie, dus niet gewoon voor de klas.' Veth merkt op dat zzp'ers worden neergezet als vrije vogels

die zelf kunnen bepalen wanneer ze werken, waar en hoe. 'Dat klopt ook vaak niet. We zien ook veel zelfstandigen die geen nee durven te zeggen en ook niet goed voor zichzelf zorgen. Wat mensen vaak vergeten is dat in tegenstelling tot medewerkers in vaste dienst zzp'ers niet onder een cao vallen. Zaken waar je in vaste dienst niet naar om hoeft te kijken, zoals je pensioen en arbeidsongeschiktheid, moeten zij zelf regelen. Dat geldt ook voor opleiding en ontwikkeling. Bij AOG hebben we prachtige programma's gericht op je eigen ontwikkeling. Onze deelnemers volgen die programma's op kosten en vaak ook nog eens in de tijd van de baas. Zzp'ers zien we nauwelijks: die hikken onder meer tegen de kosten en tijdsinvestering aan.'

Als zzp'er ben je je eigen product

Dat raakt de kern waarmee Van de Ven zich bezighoudt in de SER en als voorzitter van Vereniging Zelfstandigen Nederland. 'Als je duurzaam een zelfstandig ondernemer zonder personeel wilt zijn, moet je investeren in je eigen kwalificaties, want jij bent je eigen product. Doe je dat niet en kun je opeens niet meer goed functioneren, omdat je knieën zijn versleten of omdat je je kennis niet up-to-date hebt gehouden, dan ben je out of business. Het probleem is dat zzp'ers ook gewone mensen zijn. Als je duizend euro voor een klus hebt gekregen en dat bedrag staat op je bankrekening, dan wil je dat geld houden. Een deel ervan uitgeven om je pensioen op te bouwen of om bijvoorbeeld bij AOG een programma te volgen, voelt als het afstorten van je omzet. Ook al weet je

best dat je dat eigenlijk wel moet doen om duurzaam inzetbaar te blijven, is dat gedragsmatig gezien moeilijk.' Dat ziet Veth in de praktijk ook: 'Sociale druk zou kunnen helpen om zzp'ers zover te krijgen om een deel van die duizend euro opzij te leggen voor hun pensioen of ontwikkeling. Opdrachtgevers kunnen daar ook een rol in spelen door een opdracht alleen te verstrekken als de zzp'er een deel van het tarief besteedt aan een bepaalde opleiding.' 'Of je kunt zelfstandigen bijvoorbeeld via belastingen stimuleren om het geld op een rekening te zetten die alleen gebruikt mag worden voor ontwikkeling, arbeidsongeschiktheid en pensioen', vult Van der Ven aan. 'Goed opdrachtgeverschap betekent ook dat je je medeverantwoordelijk voelt voor de duurzame inzetbaarheid van mensen die je als zelfstandige of flexwerker inhuurt. Aukje Nauta en ik hebben daar in 2019 samen onderzoek naar gedaan in het Nationaal onderzoek duurzame inzetbaarheid. Daaruit kwam dat de meeste werkgevers vinden dat zelfstandigen hun zaken zelf moeten regelen. En dat is ook niet voor niets: als je je namelijk opstelt als een opdrachtgever die ontwikkeling betaalt voor zzp'ers, kan het maar zo zijn dat de overheid zegt dat je die persoon dan maar in dienst moet nemen. Daaruit blijkt dat we nog steeds geen goede definitie hebben van wanneer je echt zelfstandig bent en wanneer niet. We moeten nadenken over hoe we de sociale zekerheid van de toekomst willen vormgeven, waarbij we thema's als inzetbaarheid, opleiding en ontwikkeling ook mee moeten nemen.'

Alle werkenden levenslang duurzaam inzetbaar

Dat veel zzp'ers nog niet volop bezig zijn met hun duurzame inzetbaarheid, is geen verrassing. Een mogelijke handreiking staat in het eindrapport *In wat voor land willen wij werken?* van de commissie Borstlap in 2020: de levenslange ontwikkelrekening waardoor iedereen geld kan besteden aan opleiding en ontwikkeling. Van de Ven: 'Waar ik dan in Den Haag tegenaan loop is dat huidige opleidingsbudgetten vaak alleen bedoeld zijn voor mensen die onder een cao vallen. Denk aan opleidingen die je kunt volgen via arbeidsmarkt- en ontwikkelfondsen van verschillende sectoren. Die kun je als zzp'er vaak niet volgen, want zzp'ers hebben er niet aan bijgedragen is dan het argument. Zo komen we geen stap verder. Want wat nou als het een goede opleiding is die een zelfstandigen zelf wil betalen? Het is belangrijk dat ook zelfstandigen zich blijven ontwikkelen en gezond blijven in welke arbeidsvorm dan ook. En ja, dan moet je zelfstandigen toegang geven tot opleidingsmogelijkheden én hen een fatsoenlijk tarief betalen waarvan ze al die kosten natuurlijk ook kunnen betalen.'

Veth wijst op een belangrijk verschil tussen praktisch en theoretisch opgeleide zelfstandigen: de eerste groep verdient vaak goed, vooral in de techniek en bouw, maar doet vrijwel niets aan hun duurzame inzetbaarheid. De tweede groep heeft meer de neiging om zich te laten adviseren, bijvoorbeeld door een brancheorganisatie. En dan is er ook nog een groep zelfstandigen, met name in de cultuursector, die soms ver onder het

bestaansminimum moet werken en elke cent die ze verdienen nodig hebben om van te leven. 'Blijkbaar accepteren we dat een deel van de werkenden zo weinig betaald krijgt, dat ze er niet van kunnen leven, laat staan iets kunnen doen op het gebied van hun duurzame inzetbaarheid. Dat is natuurlijk onacceptabel. Betaal alle werkenden, vast, flex en zelfstandig, gewoon fair.'

Welke triggers werken?

Daarmee komen ze op de belangrijkste triggers om als zelfstandige wel te kiezen voor een opleiding of ontwikkelingstraject: kosten en de opdrachtgever. Van de Ven: 'Als je moet voldoen aan de eisen van je opdrachtgever, dan volg je die nascholing wel of zorg je dat je dat keurmerk behaalt. Ook als dat veel kost. Het helpt wel als de overheid daarbij een handje helpt. Zo is het echt ontzettend jammer dat het Stapbudget wordt afgeschaft. Dat was voor heel veel zelfstandigen een mooie regeling waar ze graag gebruik van maakten. Vanwege misbruik door bepaalde aanbieders wordt het kind nu met het badwater weggegooid. Dat is echt zonde.' Onbegrijpelijk dat we in Nederland het niet voor elkaar krijgen om zo'n nuttig systeem goed te laten functioneren, vindt Veth.

Beide vrouwen moedigen zzp'ers aan om zelf meer te doen aan hun eigen inzetbaarheid door zich te laten adviseren door hun brancheorganisatie, door elkaar op te zoeken of door middel van intervisie. 'Zorg dat je blijft leren, neem af en toen een opdracht aan buiten je comfortzone, dan maak je echt stappen vooruit', zegt Van de Ven. Veth vraagt aandacht voor oudere zelfstandigen en praktisch geschoolden, waarvan bekend is dat ze minder vaak advies inwinnen of pensioen opbouwen. Van de Ven merkt op dat werknemers aangeven dat ze een of twee jaar voor hun aow-leeftijd willen stoppen met werken, terwijl zzp'ers juist graag veel langer willen doorgaan. Op de vraag of dit ook geldt voor praktisch geschoolde zzp'ers op leeftijd, zegt Veth: 'Dat is een vergeten groep, waar we echt meer kennis over moeten vergaren.'

Alleen nog maar werkenden

Tot slot zou het volgens Veth en Van de Ven goed zijn als er een einde komt aan het hokjesdenken. Van de Ven: 'Of je nu werkgever, werknemer of zzp'er bent, je moet je sociale zekerheid, opleiding en ontwikkeling op orde hebben. Het is onzin om te zeggen dat zzp'ers geen recht op zo'n levenslange ontwikkelingsvoucher hebben omdat ze er niet aan zouden bijdragen. De praktijk is dat mensen vaak tijdelijk zzp'er zijn, dan weer in loondienst gaan om daarna weer een flexcontract af te sluiten. We moeten er samen voor zorgen dat iedereen zich kan blijven ontwikkelen, ongeacht de contractvorm. Veth wijst op landen als Zweden en Finland. 'Leer van hoe zij dit

vraagstuk aanpakken. En stop met onderscheid maken tussen mensen die werken. We zijn allemaal werkenden in welke vorm dan ook. En begin maar eens met die ontwikkelingsvoucher voor al die werkenden. Dat is een positieve trigger waar we volgens mij mooie resultaten van zullen zien.'

Klaske Veth

Klaske Veth is lector Leiderschap en Duurzaam Werken aan de [Hanzehogeschool Groningen](#) en kerndocent van de [leiderschapsprogramma's](#) Nieuw Leiderschap in Organisaties en HR Strategie en Leiderschap bij AOG School of Management. Het laatstgenoemde programma is gebaseerd op haar gedachtengoed over HR.

Cristel van de Ven

Cristel van de Ven is directeur-eigenaar van [Factor Vijf Organisatieontwikkeling](#), een organisatie die zich richt op het vernieuwen en verbeteren van werkrelaties. Verder zet zij zich onder andere in voor de positie van zelfstandigen als lid van de SER namens de Vereniging Zelfstandigen Nederland, waarvan zij voorzitter is.

Bronnen

Via deze [link](#) is het whitepaper van Aukje Nauta en Cristel van de Ven over het Nationaal Onderzoek Duurzame Inzetbaarheid 2019 te downloaden.

Deze [link](#) leidt naar een artikel in het Financieel Dagblad over de cijfers achter de feiten over zzp'ers en hun pensioen.

Het eindrapport *In wat voor land willen wij werken* van de commissie Borstlap is te downloaden via deze [link](#).

De vooruitgang voor zijn.

AOG
school of
management

AOG School of Management

Radesingel 50

9711 EK Groningen

www.aog.nl

AOG is verbonden
aan Freia Groep

rijksuniversiteit
groningen